

7.

PRAGMATIČKE FUNKCIJE I OBILJEŽJA GLAGOLA U IMPERATIVU: KORPUSNOPRAGMATIČKA ANALIZA

Ova cjelina knjige posvećena je korpusnoj analizi pragmatičkih funkcija, obilježja i upotrebe glagola u imperativu kao primarnoga gramatičkoga sredstva izražavanja semantičko-pragmatičke kategorije imperativnosti u hrvatskome i srpskome jeziku. U Cjelini 5 ukazali smo na izravnu povezanost kategorije imperativnosti i performativnih govornih činova. Naime, glagoli u imperativnoj formi – zajedno s performativnim glagolima u prvome licu – primarna su sredstva izražavanja direktivnosti u govornome činu (npr. *Sjedni!; Naređujem ti da sjedneš*). Osim toga, glagolima u imperativnoj formi govornik može izraziti svoje želje upućene sugovorniku (npr. *Ozdravi brzo!*), izvršiti govorni čin dopuštanja (npr. *Slobodno uzmi auto*) ili primjerice dati upute svojem sugovorniku (npr. *Skreni lijevo*). Kada su u funkciji markera direktivnosti, glagoli u imperativu nositelji su više ili manje prototipnih imperativnih značenja (zahtjev, komanda, naredba, zabrana, molba, savjet, upozorenje, prijetnja, preporuka i dr.), koja uključuju govornikovu želju i poticanje slušatelja na povratnu reakciju (Karlič 2015: 329–330).

Ovo istraživanje, provedeno na mrežnim korpusima hrWaC i srWaC, nadovezuje se na teorijski okvir i zaključke proizašle iz istraživanja predstavljenoga u radu *Sredstva i načini izražavanja imperativnosti: pragmatička perspektiva* (Karlič i Klarić 2015), u kojemu smo proveli kvalitativnu analizu izabranih primjera reklamnih slogana kao posebne kategorije direktivnih govornih činova. Korpusnopragmatička analiza čiji prikaz slijedi u narednim poglavljima provedena je na znatno opsežnijoj i raznolikijoj jezičnoj građi iz mrežnih korpusa hrWaC i srWaC, što nam je omogućilo kvantitativnu obradu podataka. Istraživanje je primarno usmjereno na utvrđivanje pragmatičkih funkcija i obilježja glagola u imperativnoj formi, dok je (ostalim) sredstvima izražavanja direktivnosti (u okviru direktivnih govornih činova) posvećena naredna cjelina knjige.

Cjelina je organizirana u šest poglavlja. (1) Prvo poglavlje uključuje kratak pregled (tumačenja) pragmatičkih funkcija i obilježja glagola u imperativu u hrvatskome i srpskome književnome jeziku. (2) U drugome su poglavlju predstavljene polazne hipoteze i ciljevi korpusnopragmatičke analize glagola u imperativu provedene na mrežnim korpusima hrWaC i srWaC, dok su u (3) trećemu poglavlju predstavljene metodološke postavke istraživanja. (4) U četvrtome su poglavlju predstavljeni rezultati analize, nakon čega slijedi (5) poglavlje posvećeno njihovoj interpretaciji te (6) završno poglavlje sa zaključnim razmatranjima.

7.1. Imperativ i imperativnost¹¹¹

Imperativnost je semantičko-pragmatička kategorija koja obuhvaća sva značenja i oblike kojima govornik potiče slušatelja na djelovanje – da izvrši ili ne izvrši neku radnju, da bude nositelj nekoga stanja i sl. (Piper et al. 2005: 660). Budući da su imperativni iskazi u komunikacijskome činu tipično upućeni sugovorniku, u pravilu su obilježje direktnoga govora. U rjeđim slučajevima imperativni iskazi mogu biti upućeni neodređenoj/fiktivnoj osobi ili samome govorniku (ibid.). Imperativnost se u hrvatskome i srpskome jeziku izražava višestrukim sredstvima, koja se razlikuju prema stupnju gramatikaliziranosti (ibid. 661). Prototipno, tj. primarno sredstvo izražavanja imperativnosti glagoli su u imperativnoj formi, „koji u jednini ima[ju] samo oblik za drugo lice [npr. *gledaj*], a u množini za prvo i drugo lice [npr. *gledajmo/gledajte*]. Oblikā za prvo lice jednine uopće nema, a za treće lice i jednine i množine upotrebljava se perifrastični (analitički) oblik imperativa koji čini poticajna čestica *neka* i oblici trećega lica prezenta [npr. *neka gleda/ju*]” (Pranjaković i Badurina 2012: 621). Jednostavan niječni imperativ tvori se od niječne čestice *ne* i glagola u imperativnoj formi (*ne gledaj*), dok se perifrastični niječni imperativ tvori od niječnoga imperativa glagola *moći* (*nemoj, nemojmo, nemojte*) i glagola u infinitivu ili konstrukcije *da* + glagol u odgovarajućemu licu prezenta (npr. *nemoj čitati / nemoj da čitaš*) (ibid. 622). Osim imperativnih značenja, glagolima u imperativu u pripovijedanju se može izraziti relativna sadašnjost, koja se odnosi na prošlost (npr. pripovjedački imperativ: *Strese se kao pas i bjež, tjeraj*) ili svako zamislivo vrijeme (gnomski imperativ: *Krsti vuka, a vuk u goru*) (Barić et al. 2005: 409–410).

Imperativnim iskazima tipično se izražava direktivnost (verbalno poticanje sugovornika na ne/izvršavanje neke radnje ili trpljenje nekoga stanja, koje može biti jačega ili blažega intenziteta), međutim njima se mogu izraziti i neka druga značenja koja se upućuju sugovorniku. Za potrebe ovoga istraživanja poslužit ćemo se klasifikacijom Condoravdi i Lauera (2012), kojom smo se detaljnije bavili u radu Karlić i Klarić (2015). Prema ovoj klasifikaciji imperativi se dijele na: (1) direktivne imperativne (npr. *Zatvori vrata*), (2) imperativne želje (npr. *Ozdravi brzo*), (3) imperativne dopuštanja (npr. *Slobodno sjednite*) te (4) imperativne upute (*U smjesu dodaj prstohvat soli*). Shodno autorima (ibid. 38) direktivna (prototipna) upotreba imperativa podrazumijeva tri nužne instancije (Tablica 27):

¹¹¹ Ovo se poglavlje zasniva se na teorijskoj okosnici rada *Sredstva i načini izražavanja imperativnosti: pragmatička perspektiva* (Karlić i Klarić 2015). U poglavlju se iznose obilježja i funkcije imperativa koja se analiziraju u sklopu korpusnopragmatičke analize, čiji prikaz slijedi u narednim poglavljima.

I	adresarova potencijalna buduća radnja ili stanje
II	govornikova želja da se ta radnja ili stanje obistini
III	poticanje adresata na djelovanje

Tablica 27. Tri instancije semantičko-pragmatičke strukture direktivnih imperativa (prema Condoravdi i Lauer 2012).

Dok direktivni imperativi uključuju sve tri navedene instancije, ostale vrste imperativa uključuju samo neke od njih (Tablica 28):

	Instancija I	Instancija II	Instancija III
Direktivni imperativ	+	+	+
Imperativ želje	+	+	-
Imperativ dopuštanja	+	-	-
Imperativ uputa	+	-	-

Tablica 28. Semantičko-pragmatička struktura četiriju vrsta imperativa prema Condoravdi i Lauer (2012).

Primjerice, imperativ želje (npr. *Ozdravi brzo*) uključuje prve dvije instancije: govornik imenuje potencijalnu buduću sugovornikovu radnju/stanje te izražava želju da se ona obistini, ali ne potiče sugovornika na djelovanje. Imperativ dopuštanja (npr. *Slobodno sjednite*) i imperativ uputa (npr. *Dodaj prstohvat soli*) uključuju samo prvu instanciju: govornik imenuje potencijalnu buduću sugovornikovu radnju, ali ne potiče sugovornika na nju niti izražava želju za njezinom realizacijom.

Pranjковиć i Badurina (2012: 624) kao posebnu kategoriju imperativa izdvajaju imperativne tzv. lakih glagola (npr. *gledaj/te, čuj/te, daj/te*), koji vrše sličnu funkciju kao poticajne čestice (adhorativi). Osim toga, glagoli u imperativu mogu biti sastavnice ustaljenih kolokacija (npr. *Bože, sačuvaj, uzmi ili ostavi*).

Ilokucijska snaga direktivnih imperativnih iskaza može uvelike varirati:

Za tipičnu imperativnost karakteristična je jaka ilokucijska snaga, dok je na periferiji imperativnosti njezin intenzitet slab, a propozicijski sadržaj iskaza pomiješan s nekim drugim značenjima [Piper et al. 2005: 660]. Dok na strani ljestvice imperativnih izraza intenzivne direktivnosti glavna mjesta zauzimaju zapovijedi, zahtjevi, komande, naredbe i zabrane, na drugoj strani ljestvice stoje iskazi slabe ilokucijske snage poput dozvole, upute, prijedloga, molbe, savjeta, upozorenja i preporuke. (Karlić i Klarić 2015: 330)

Ilokucijska snaga imperativnih iskaza ovisi prije svega o kontekstu njihove upotrebe i semantike samoga glagola (usp. npr. ilokucijsku snagu imperativa glagola *šutjeti*, *odmoriti se* i *oprostiti* neovisno o kontekstu njihove upotrebe) (ibid. 332). Ilokucijska snaga imperativnih iskaza može se modificirati verbalnim i neverbalnim modifikatorima (npr. ublaživači poput izraza *molim te* ili *ako ti/Vam nije problem*; intonacija, ton glasa i dr.). U slučaju niječnih imperativnih iskaza njihova je ilokucijska snaga (između ostaloga) povezana s izborom jednostavne ili perifrastične niječne forme imperativa: „U srpskohrvatskom jeziku je u toku tendencija da se perifrastični oblik veže za iskazivanje blažih zabrana a prosti oblik s negacijom za iskazivanje strožih zabrana” (Tanasić 1984: 25). Manju frekventnost upotrebe niječnih imperativa Tanasić tumači na sljedeći način:

U svim analiziranim djelima pozitivni oblik imperativa je mnogo frekventniji od negativnog oblika. Razlog za ovu pojavu je u činjenici da se značenje koje se iskazuje oblikom imperativa sa negacijom može iskazivati i na druge načine: u nekim slučajevima oblikom pozitivnog imperativa, u drugim konstrukcijama s prezentom glagola *moći*, *morati*, *smjeti*, ili samo leksičko značenje glagola može da posluži u tom cilju (*prekini*, *zabranjujem*) (ibid.)

Iako se glagoli u imperativu smatraju primarnim markerom direktivnosti, oni nisu eksplicitni markeri ilokucijske snage iskaza poput performativnih glagola (Piper et al. 2005: 1109). Naime, ako imperativni iskaz ne sadržava leksički marker/modifikator ilokucijske snage, slušatelj njegovu ilokucijsku snagu prepoznaje iz ko(n)teksta. S druge strane, upotrebom performativnih glagola u direktivnome iskazu govornik eksplicitno imenuje govorni čin koji izvršava (npr. *Molim te da opereš suđe*, *Zahitijevam da opereš suđe*).

Osim glagolima u imperativu, imperativnost se izražava i drugim jezičnim sredstvima (npr. indikativnim ili kondicionalnim deklarativnim i upitnim iskazima). Njihov je izbor prije svega uvjetovan fenomenom uljudnosti. Naime, „imperativ se ne smatra nužno najuljudnijim načinom iskazivanja želje, barem ne u slučajevima kada se upotrebljava bez dodatnih modifikacija (poput ilokucijskih indikatora tipa *molim*), koje bi 'otupile' imanentnu mu oštrinu” (Palašić i Zbašnik 2017: 189). Uzevši u obzir okolnosti u kojima se odvija komunikacijski čin (odnos među sugovornicima, njihovo raspoloženje, stupanj formalnosti, tema razgovora i sl.), govornik primjenjuje strategije uljudnosti koje su u skladu s njegovom komunikacijskom namjerom (usp. Poglavlje 1.3.5). U slučaju izražavanja imperativnosti govornik u iskazu može upotrijebiti glagol u imperativu (koji može biti popraćen modifikatorima ilokucijske snage) ili izabrati neko drugo, sekundarno sredstvo izražavanja imperativnosti, tj. primijeniti neki od indirektnih načina njezina izražavanja.¹¹²

¹¹² O indirektnim načinima izražavanja direktivnosti bit će više riječi u Cjelini 8.

7.2. Polazne hipoteze i ciljevi istraživanja

U skladu s prethodno iznesenim prikazom morfoloških obilježja i pragmatičkih funkcija imperativa, korpusna analiza glagola u imperativu provedena na uzorcima iz mrežnih korpusa hrWaC i srWaC zasniva se na sljedećim hipotezama:

[Imperativnost – H1]:

Direktivni imperativi prototipno su sredstvo izražavanja imperativnosti.

[Imperativnost – H2]:

Imperativi želje i dopuštanja te imperativi upute manje su frekventni u upotrebi od direktivnih imperativa.

[Imperativnost – H3]:

Ilokucijska snaga imperativnih iskaza može varirati od blage do jake, a za direktivne je imperativne karakteristična jaka ilokucijska snaga (koja se u komunikaciji može modificirati u skladu s načelima uljudnosti).

[Imperativnost – H4]:

Ilokucijska snaga iskaza može se modificirati (pojačati ili ublažiti) leksičkim modifikatorima.

[Imperativnost – H5]:

Niječni imperativi manje su frekventni u upotrebi od jesnih, a ilokucijska snaga perifrastičnih niječnih oblika blaža je od ilokucijske snage jednostavnih niječnih oblika.

[Imperativnost – H6]:

Ne postoje veće razlike među upotrebim i funkcionalnim obilježjima imperativa na hrvatskome i srpskome govornome području.

Korpusna analiza koja slijedi provedena je s pet središnjih ciljeva: (1) utvrđivanje pragmatičkih funkcija i obilježja glagola u imperativu u sklopu imperativnih iskaza; (2) utvrđivanje ilokucijske snage iskaza koji sadržavaju direktivni imperativ; (3) utvrđivanje zastupljenosti leksičkih modifikatora ilokucijske snage u sklopu direktivnih iskaza te njihova utjecaja na ilokucijsku snagu iskaza; (4) izračun zastupljenosti niječnih glagola u imperativu u odnosu na jesne oblike te utvrđivanje njihove ilokucijske snage s obzirom na to jesu li u jednostavnoj ili perifrastičnoj formi. Osim toga, istraživanje uključuje i (5) kontrastivnu analizu podataka iz hrWaC-a i srWaC-a s ciljem utvrđivanja eventualnih razlika među upotrebim i funkcionalnim obilježjima glagola u imperativu u dvama korpusima.

7.3. Metodologija

Korpusnopragsmatička analiza glagola u imperativnoj formi u mrežnim korpusima hrWaC i srWaC provedena je primjenom Metode 1 (usp. Poglavlje 4.2.3), koja u prvoj fazi uključuje vertikalnu analizu korpusa (pretraživanje korpusa prema određenome kriteriju i izdvajanje nasumičnoga uzorka), dok u drugoj fazi uključuje horizontalnu analizu (kvalitativna analiza KWIC-primjera i anotacija njihovih pragmatičkih i po potrebi drugih obilježja). Nakon provedene vertikalno-horizontalne analize uslijedila je obrada i interpretacija podataka. U nastavku ovoga poglavlja slijedi detaljniji prikaz navedenih faza istraživanja.

7.3.1. Uzorak

Korpusna analiza glagola u imperativu provedena je na mrežnim korpusima hrWaC i srWaC. Iz navedenih smo korpusa generirali četiri nasumična uzorka koji se sastoje od 400 KWIC-primjera glagola u imperativu u drugome licu: (1) jednine iz hrWaC-a; (2) množine iz hrWaC-a; (3) jednine iz srWaC-a; (4) množine iz srWaC-a.

Alat *Sketch Engine* omogućava pretraživanje korpusnim upitnim jezikom (eng. *Corpus Query Language*, CQL). Njegovom se primjenom sužavaju rezultati na temelju oznaka u korpusima. Budući da su korpusi hrWaC i srWaC označeni morfosintaktičkim oznakama, CQL-upitom moguće je suziti rezultate na temelju oznaka MULTEXT-East (Erjavec 2012). Za potrebe ovoga istraživanja rezultati su ograničeni na glagole u imperativu u prvome te drugome licu jednine ili množine. Izračunali smo veličinu uzorka potrebnu za istraživanja uzimajući u obzir ukupnu veličinu populacije (veličina hrWaC-a iznosi 1,4 milijardi pojavnica, a srWaC-a 500 milijuna pojavnica), granicu pogreške od 5 % te razinu pouzdanosti od 95 %. Dobiveni broj od 385 za hrWaC i 381 za srWaC zaokružili smo na 400 nasumičnih KWIC-primjera kao dovoljnu količinu primjera koji predstavljaju hrWaC, odnosno srWaC.

Analiza uzorka glagola u imperativu jednine iz srWaC-a pokazala je da je 60 % KWIC-primjera nevažće. U većini slučajeva uzrok tome sinkretičnost je imperativnih (2. lice jednine) i prezentskih oblika (3. lice jednine) pojedinih glagola (npr. *voli*, *uči*, *kupi*). Iz toga razloga nije bilo moguće provesti kontrastivnu analizu uzoraka jedninskih formi imperativa iz hrWaC-a i srWaC-a. U uzorku glagola u imperativu množine iz srWaC-a također je zabilježen veći broj nevažćih primjera nego u hrWaC-u (hrWaC: 10 %; srWaC: 25 %), međutim udio važćih primjera bio je dovoljan za provođenje kontrastivne analize uzoraka iz dvaju korpusa. Statistička

obrada podataka izvršena je nad svim primjerima izuzev nevažećih. Postoci u tabličnim prikazima odnose se samo na važeće primjere.

7.3.2. Anotacija i obrada podataka

Budući da korišteni korpusi ne posjeduju pragmatičku anotaciju, KWIC-primjeri iz uzoraka podvrgnuti su horizontalnoj, kvalitativnoj analizi te su anotirani oznakama koje se odnose na njihova pragmatička i gramatička obilježja. Anotaciju je provelo dvoje nezavisnih anotatora s visokoškolskim obrazovanjem iz područja filologije. Anotatori su dobili usmene i pismene upute za anotaciju, uključujući ilustrativne primjere za svaku od mogućih kategorija. Anotacija je provedena u Excel-tablicama koje su uključivale osam stupaca sljedećega sadržaja: (1) informacija o izvoru iz kojega potječe primjer, (2) lijevi kontekst, (3) KWIC-upit, (4) desni kontekst, (5–8) četiri sloja informacija koje anotatori označavaju biranjem jedne od odgovarajućih vrijednosti iz padajućega izbornika. Nakon što su anotatori samostalno označili primjere, uslijedila je usporedba oznaka te njihovo usuglašavanje.¹¹³ Anotacija je uključivala kategorizaciju KWIC-primjera glagola u imperativu s obzirom na četiri kriterija: (I) afirmativna ili odrična forma glagola u imperativu; (II) vrsta imperativa (prema podjeli Condoravdi i Lauer 2012); (III) ilokucijska snaga imperativa koji su kategorizirani kao direktivni; (IV) zastupljenost leksičkoga modifikatora ilokucijske snage u iskazu.

(I) Prva kategorija anotacijskih oznaka odnosi se na to jesu li primjeri glagola u imperativu u jesnome (oznaka 'Y') ili niječnome obliku (oznaka 'N'). Jednostavni niječni imperativi obilježeni su oznakom 'N1', dok su perifrastični niječni imperativi obilježeni oznakom 'N2'.

Primjeri iz uzorka glagola u imperativu u drugome licu jednine (hrWaC):

- (Y) Prouči opisana iskustva i **izaberi** jedno koje ti je najprivlačnije. [**Y**_(jesni oblik)]
- (N1) **Ne ponavljaj** dvaput istu osobu. [**N1**_(jednostavni niječni oblik)]
- (N2) **Nemoj biti** ruralka. [**N2**_(perifrastični niječni oblik)]

(II) Druga kategorija oznaka odnosi se na vrstu imperativa s obzirom na njihovu komunikacijsku funkciju, u skladu s prethodno predstavljenom podjelom Condoravdi i Lauera (2012): (1) direktivni imperativi, (2) imperativi želje, (3) imperativi dopuštanja, (4) imperativi upute. Kao posebna kategorija izdvojeni su (5) glagoli u imperativu koji su sastavnice ustaljenih kolokacija te (6) imperativi tzv. laganih glagola koji u iskazu

¹¹³ S obzirom na malen broj utvrđenih nepodudarnosti i postignutu suglasnost među anotorima nije bilo potrebe za angažiranjem dodatnih anotatora. Iz istoga razloga nismo računali koeficijent pouzdanosti anotatora.

vrše retoričku funkciju poticanja ili uvjeravanja. (7) Posljednju kategoriju čine primjeri čiju ilokucijsku snagu nije bilo moguće odrediti jer je riječ o sastavnicama naslova, krilatica ili citata izvučenih iz izvornoga konteksta.

Primjeri iz uzorka glagola u imperativu u drugome licu jednine (hrWaC):

- (1) To je najljepša krava u selu, **pogledaj** je bolje. [Y/1_(direktivni imperativ)]
- (2) Zemljo, **nemoj stvarati** katastrofe. [N2/2_(imperativ želje)]
- (3) Ako imaš koje pitanje slobodno **pitaj**. [Y/3_(imperativ dopuštanja)]
- (4) Jaje, šećer i margarin dobro **izmiješaj**, dodaj žele bombone i čokoladu izrezane na kockice. [Y/4_(imperativ uputa)]
- (5) **Ne daj** Bože da nam u javnosti izleti nešto iskreno i od srca, nešto neočekivano. [N1/5_(sastavnica ustaljene kolokacije)]
- (6) **Daj**, nisi mi dugo nikakve viceve slao. [Y/6_(poticajni imperativ laganoga glagola)]
- (7) Da li ste znali da je Miroslav Škoro na svome albumu "Slagalica" iz 2001. godine imao pjesmu koja se zove "**Ne reci** ne" (...) [N1/7_(sastavnica naslova)]

(III) Za potrebe provođenja korpusnopragsmatičke analize imperativne smo iskaze grupirali u tri kategorije s obzirom na njihovu ilokucijsku snagu: (1) direktivni imperativni iskazi jake ilokucijske snage (govornik inzistira na ostvarivanju njegove želje: zapovijed, naredba, zahtjev, prijetnja, zabrana); (2) direktivni iskazi umjerene ilokucijske snage (govornik potiče sugovornika na djelovanje bez inzistiranja: poticaj, savjet, upozorenje); (3) direktivni iskazi blage ilokucijske snage (govornik moli sugovornika da djeluje u skladu s govornikovom željom: molba). Kao zasebna potkategorija direktivnih iskaza umjerene ilokucijske snage označeni su primjeri koji se pojavljuju u sklopu promotivnih tekstova i reklama, kao poticaj na kupovinu proizvoda i usluga (oznaka '2R').

Primjeri iz uzorka glagola u imperativu u drugome licu jednine (hrWaC):

- (1) Ako hoćeš iskreno fućka mi se što će bilo tko mislit o meni i zato idem ča iz ove kuće, **nemoj me tražit** jer me neš nać, jasno? [N2/1/1_(jaka ilokucijska snaga)]
- (2) Prilikom kupovine **pogledaj** dobro da nije negdje ulupljena, jer to može izazvati probleme, posebno zdravstvene. [Y/1/2_(umjerena ilokucijska snaga)]
- (2R) **Dokaži** svoje znanje engleskog jezika i položi neki od Cambridge ESOL ispita. [Y/1/2R_(umjerena ilokucijska snaga; promotivni tekst)]
- (3) Piši mi molim te, **reci** mi da si me zaboravio, da si sretan jer ja to moram znati kako bih mirno krenula dalje (...) [Y/1/3_(blaga ilokucijska snaga)]

(IV) Četvrta kategorija oznaka odnosi se na zastupljenost leksičkih modifikatora ilokucijske snage u sklopu imperativnoga iskaza: (N) izostanak modifikatora; (1) zastupljenost ublaživača ilokucijske snage (npr. *molim te, pliz, ako nije problem*); (2) zastupljenost adhorativa, tj. čestice poticanja (npr. *daj, h/ajde, de*).

Primjeri iz uzorka glagola u imperativu u drugome licu jednine (hrWaC):

- (1) **Okreni se** oko sebe i vidjet ćeš da nije sve onako crno kako ti se čini. [N/1/2/N_(izostanak modifikatora)]
- (2) **Slikaj** njih, molim te, jako te molim slikaj ih, nitko ih ne slika, nitko ih ne gleda. [N/1/3/1_(ublaživač ilokucijske snage)]
- (3) Ajde mi **reci**, Gospe ti, u čemu je i kad Gospić bija dobar, osim u visini snježnog pokrivača [N/1/1/2_(adorativ)]

7.4. Rezultati analize

Analizom uzoraka iz mrežnih korpusa hrWaC i srWaC, koji su ručno anotirani s obzirom na pragmatička obilježja i funkcije glagola u imperativu, utvrdili smo da je dio primjera nevažeci (primjeri ne odgovaraju opisu glagola u imperativnoj formi) (usp. Tablica 29). U uzorcima iz hrWaC-a udio nevažecih primjera imperativa u jedninskoj formi iznosi 23 %, a u množinskoj formi 10 %.¹¹⁴ U uzorcima iz srWaC-a udio nevažecih primjera imperativa u jedninskoj formi iznosi 63 % (stoga je uzorak isključen iz analize), a u množinskoj formi 25 %. Zbog velikoga udjela nevažecih primjera u uzorku glagola u imperativu jednine iz srWaC-a nije bilo moguće provesti cjelovitu kontrastivnu analizu podataka iz dvaju korpusa. Analiza je primarno provedena nad uzorcima iz hrWaC-a, a njezini su rezultati potom uspoređeni s rezultatima analize uzorka imperativa u množinskoj formi iz srWaC-a. Statistička obrada podataka izvršena je nad svim primjerima izuzev nevažecih. Postoci u tabličnim prikazima (osim u Tablici 29) odnose se samo na važecije primjere.

	Glagoli u imperativu – 2. l. jd.		Glagoli u imperativu – 2. l. mn.	
	hrWaC	srWaC	hrWaC	srWaC
Nevažeci primjeri	90 (22,5 %)	251 (62,75 %)	40 (10 %)	100 (25 %)
Važeci primjeri	310 (77,5 %)	149 (37,25 %)	360 (90 %)	300 (75 %)
Σ	400 (100 %)	400 (100 %)	400 (100 %)	400 (100 %)

Tablica 29. Udio nevažecih i važecih primjera u analiziranim uzorcima glagola u imperativu u 2. l. jd. i mn. (hrWaC i srWaC).

(I) Jesni i niječni imperativi

Rezultati analize potvrđuju znatno veću zastupljenost jesnih imperativa u odnosu na niječne (usp. Tablica 30). U uzorku iz hrWaC-a zastupljenost jesnih imperativa u

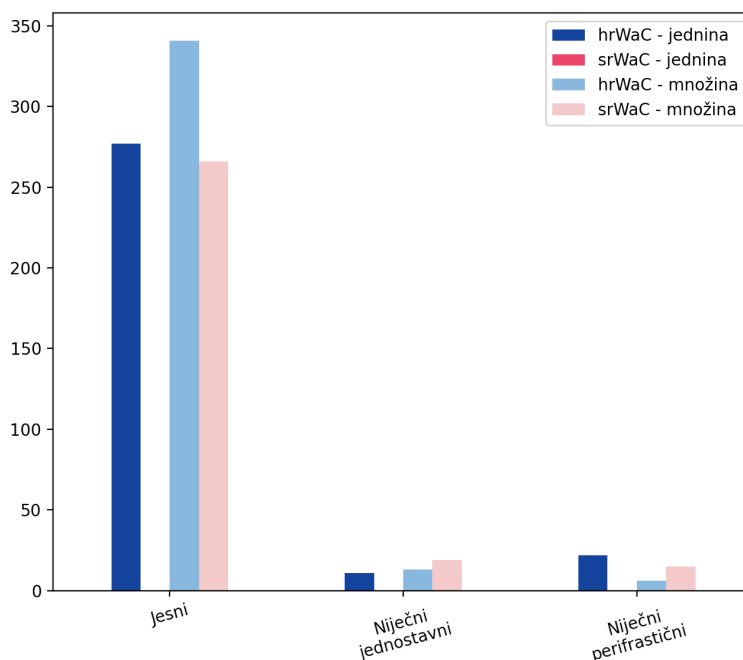
¹¹⁴ U tabličnim prikazima navode se postoci s dvama decimalnim mjestima, dok se u tekstu zbog lakše čitljivosti navode cijeli brojevi.

jedninskoj formi iznosi 89 %, a u množinskoj formi 95 %. Ostatak čine niječni imperativi, od kojih jednostavne niječne imperATIVE čini 4 % primjera u jedninskoj formi te jednako toliko primjera u množinskoj formi. Perifrastične niječne imperATIVE čini 7 % primjera u jedninskoj formi te 2 % primjera u množinskoj formi.

U uzorku iz srWaC-a zastupljenost jesnih imperativa u množinskoj formi iznosi 89 %. Ostatak čine niječni imperativi, od kojih jednostavne niječne imperATIVE čini 6 % primjera, a perifrastične niječne imperATIVE 5 % primjera. U srWaC-u je, dakle, zabilježen nešto veći udio niječnih imperativa u množinskoj formi nego u hrWaC-u.

Oblik imperativa	Glagoli u imperativu – 2. l. jd.		Glagoli u imperativu – 2. l. mn.	
	hrWaC	srWaC	hrWaC	srWaC
Jesni	277 (89,35 %)	-	341 (94,72 %)	266 (88,67 %)
Niječni jednostavni	11 (3,55 %)	-	13 (3,61 %)	19 (6,33 %)
Niječni perifrastični	22 (7,1 %)	-	6 (1,67 %)	15 (5 %)
Σ	310 (100 %)	-	360 (100 %)	300 (100 %)

Tablica 30. Zastupljenost jesnih te jednostavnih i perifrastičnih niječnih imperativa u jedninskoj i množinskoj formi (hrWaC i srWaC).

Graf 8. Grafički prikaz podataka iz Tablice 30. Zastupljenost jesnih te jednostavnih i perifrastičnih niječnih imperativa u jedninskoj i množinskoj formi (hrWaC i srWaC).

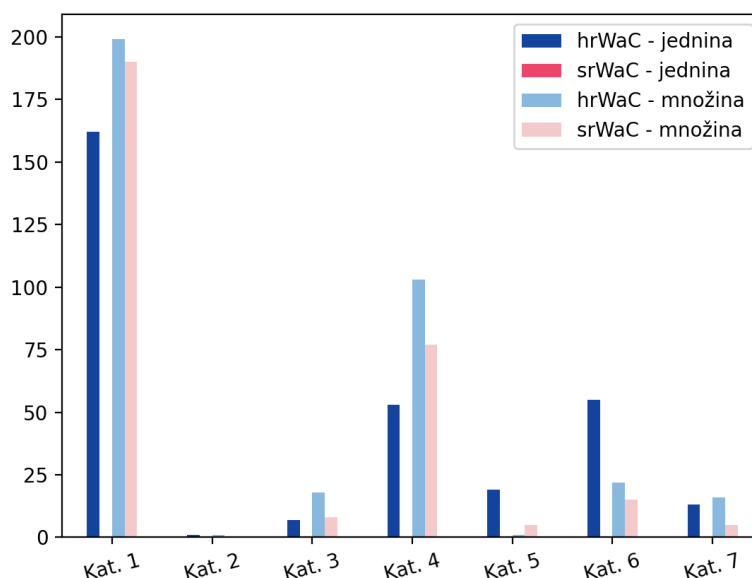
(II) Vrsta imperativa

Analiza uzoraka iz hrWaC-a s obzirom na vrstu imperativa prema klasifikaciji Condoravdi i Lauera (2012) pokazala je najveću zastupljenost direktivnih imperativa (kategorija 1) s 52 % primjera u jedninskoj formi te 55 % primjera u množinskoj formi (usp. Tablica 31). Drugi po zastupljenosti su imperativi upute (kategorija 4) sa 17 % primjera u jedninskoj formi te 29 % primjera u množinskoj formi. U analiziranim su uzorcima u znatno manjoj mjeri zastupljeni imperativi dopuštanja (kategorija 3) s 2 % primjera u jedninskoj formi i 5 % primjera u množinskoj formi te imperativi želje (kategorija 2) s manje od 1 % primjera u jedninskoj i množinskoj formi. Imperativi laganih glagola koji u iskazu vrše retoričku funkciju poticanja ili uvjeravanja (kategorija 6) u većoj su mjeri zastupljeni u jedninskoj formi (18 %) nego u množinskoj formi (6 %). Isto vrijedi za imperative koji su sastavnice ustaljenih kolokacija (kategorija 5) sa 6 % primjera u jedninskoj formi te s manje od 1 % primjera u množinskoj formi. Manji udio primjera (4 % u jedninskoj i množinskoj formi) čine imperativi koji su sastavnice naslova, krilatica ili citata (kategorija 7).

Analiza uzorka glagola u imperativu drugoga lica množine iz srWaC-a pokazala je da da su u njemu pojedine vrste imperativa zastupljene u podjednakoj mjeri kao u uzorku iz hrWaC-a, uz neka manja odstupanja (usp. Tablica 31). U srWaC-u su u nešto većoj mjeri zastupljeni direktivni imperativi (kategorija 1) sa 63 % primjera. Kao i u uzorku iz hrWaC-a, drugi su po zastupljenosti imperativi upute (kategorija 4) s 26 % primjera, a nakon njih slijede imperativi laganih glagola koji u iskazu vrše retoričku funkciju poticanja ili uvjeravanja (kategorija 6) s 5 % primjera. Ostale vrste imperativa (kategorije 2, 3, 5 i 7) pojavljuju se u 0–3 % primjera. Njihova zastupljenost u odnosu na uzorak iz hrWaC-a razlikuje se do 2 %.

Redni br. kategorije imperativa	Glagoli u imperativu – 2. l. jd.		Glagoli u imperativu – 2. l. mn.	
	hrWaC	srWaC	hrWaC	srWaC
1	162 (52,26 %)	-	199 (55,28 %)	190 (63,33 %)
2	1 (0,32 %)	-	1 (0,28 %)	0 (0 %)
3	7 (2,26 %)	-	18 (5 %)	8 (2,67 %)
4	53 (17,1 %)	-	103 (28,61 %)	77 (25,67 %)
5	19 (6,13 %)	-	1 (0,28 %)	5 (1,67 %)
6	55 (17,74 %)	-	22 (6,11 %)	15 (5 %)
7	13 (4,19 %)	-	16 (4,44 %)	5 (1,67 %)
Σ	310 (100 %)	-	360 (100 %)	300 (100 %)

Tablica 31. Vrste imperativa i njihova zastupljenost u uzorcima imperativa u jedninskoj i množinskoj formi – podjela na kategorije: (1) direktivni imperativ, (2) imperativ želje, (3) imperativ dopuštanja, (4) imperativ uputa, (5) sastavnice ustaljenih kolokacija, (6) imperativi laganih glagola u funkciji poticanja/uvjeravanja, (7) sastavnice naslova, krilatica i citata (hrWaC i srWaC).

Graf 9. Grafički prikaz podataka iz Tablice 31. Vrste imperativa i njihova zastupljenost u uzorcima imperativa u jedninskoj i množinskoj formi – podjela na kategorije: (1) direktivni imperativ, (2) imperativ želje, (3) imperativ dopuštanja, (4) imperativ uputa, (5) sastavnice ustaljenih kolokacija, (6) imperativi laganih glagola u funkciji poticanja/uvjeravanja, (7) sastavnice naslova, krilatica i citata (hrWaC i srWaC).

(III) Ilokucijska snaga direktivnih imperativa

Analiza uzoraka iz hrWaC-a s obzirom na ilokucijsku snagu direktivnih imperativa pokazala je najveću zastupljenost direktivnih imperativa umjerene ilokucijske snage – kako u jedninskoj (78 %) tako i u množinskoj formi (87 %) (usp. Tablica 32). Drugi po zastupljenosti direktivni su imperativi jake ilokucijske snage s 15 % primjera u jedninskoj formi te 9 % primjera u množinskoj formi, dok su najmanje zastupljeni direktivni imperativi slabe ilokucijske snage sa 7 % primjera u jedninskoj formi i 4 % primjera u množinskoj formi.

U uzorku glagola u imperativu drugoga lica množine iz srWaC-a također su najzastupljeniji (94 %) imperativi umjerene ilokucijske snage – u nešto većoj mjeri u odnosu na uzorak iz hrWaC-a. Imperativi jake ilokucijske snage zastupljeni su u 5 % primjera, a slabe ilokucijske snage u 2 % primjera.

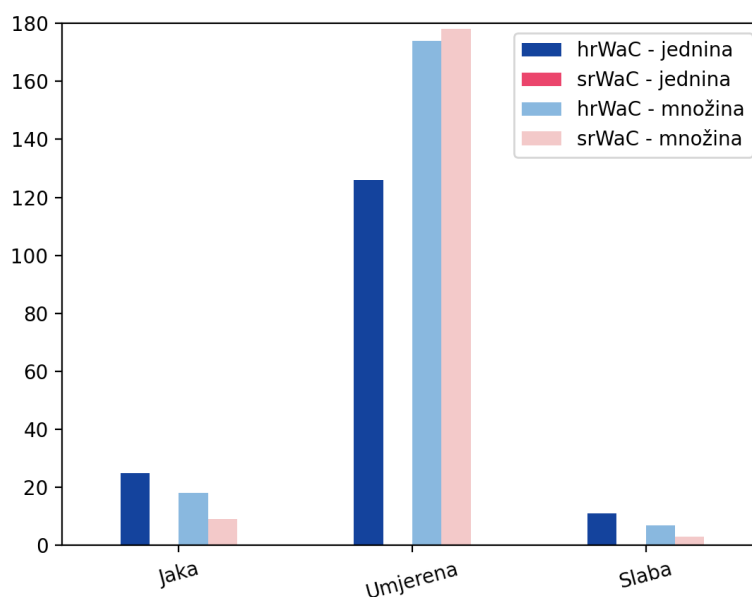
Analiza uzoraka nadalje je potvrdila zastupljenost direktivnih imperativa umjerene ilokucijske snage koji se pojavljuju u sklopu reklama i promotivnih tekstova. U Tablici 33 naveden je njihov udio među primjerima direktivnih imperativa umjerene ilokucijske snage. U jedninskoj formi u uzorku iz hrWaC-a čine 8 % primjera. Usporedba uzoraka imperativa u množinskoj formi iz hrWaC-a i srWaC-a pokazuje njihovu veću zastupljenost u uzorku iz hrWaC-a (hrWaC: 20 %; srWaC: 10 %).

Ilokucijska snaga	Glagoli u imperativu – 2. l. jd.		Glagoli u imperativu – 2. l. mn.	
	hrWaC	srWaC	hrWaC	srWaC
Jaka	25 (15,43 %)	-	18 (9,05 %)	9 (4,74 %)
Umjerena	126 (77,78 %)	-	174 (87,44 %)	178 (93,68 %)
Slaba	11 (6,79 %)	-	7 (3,52 %)	3 (1,58 %)
Σ	162 (100 %)		199 (100 %)	190 (100 %)

Tablica 32. Udio direktivnih imperativa s obzirom na njihovu jaku, umjerenu i slabu ilokucijsku snagu (hrWaC i srWaC).

	Glagoli u imperativu – 2. l. jd.		Glagoli u imperativu – 2. l. mn.	
	hrWaC	srWaC	hrWaC	srWaC
Reklamni tekstovi	10 (7,94 %)	-	34 (19,54 %)	17 (9,55 %)
Ostali tekstovi	116 (92,06 %)	-	140 (80,46 %)	161 (90,45 %)
Σ	126 (100 %)	-	174 (100 %)	178 (100 %)

Tablica 33. Udio primjera umjerene ilokucijske snage koji se pojavljuju u sklopu reklama i promotivnih tekstova te ostalih tekstova (hrWaC i srWaC).

Graf 10. Grafički prikaz podataka iz Tablice 32. Udio direktivnih imperativa s obzirom na njihovu jaku, umjerenu i slabu ilokucijsku snagu (hrWaC i srWaC).

(IV) Modifikatori ilokucijske snage

Analiza uzoraka iz hrWaC-a pokazala je da se u većini primjera direktivni imperativi pojavljuju u iskazima koji ne sadržavaju leksičke modifikatore ilokucijske snage (usp. Tablica 34). To je slučaj u 88 % primjera u jedninskoj formi te 93 % primjera u množinskoj formi. Zastupljenost ublaživača ilokucijske snage zabilježena je u 7 % primjera u jedninskoj formi te u 4 % primjera u množinskoj formi. Zastupljenost adhorativa u iskazu zabilježena je u 5 % primjera u jedninskoj formi te u 4 % primjera u množinskoj formi.

U uzorku glagola u imperativu drugoga lica množine iz srWaC-a također prevladavaju primjeri direktivnih imperativa koji nisu popraćeni leksičkim modifikatorom ilokucijske snage (97 %), dok se primjeri s ublaživačem ilokucijske snage iskaza i adhorativom pojavljuju tek sporadično (ublaživači ilokucijske snage u 2 % primjera te adhorativi u 1 % primjera).

Leksički modifikator ilokucijske snage	Glagoli u imperativu – 2. l. jd.		Glagoli u imperativu – 2. l. mn.	
	hrWaC	srWaC	hrWaC	srWaC
Bez ublaživača	142 (87,65 %)	-	185 (92,96 %)	184 (96,84 %)
Ublaživač	12 (7,41 %)	-	7 (3,52 %)	4 (2,11 %)
Adhorativ	8 (4,94 %)	-	7 (3,52 %)	2 (1,05 %)
Σ	162 (100 %)	-	199 (100 %)	190 (100 %)

Tablica 34. Zastupljenost leksičkih modifikatora ilokucijske snage u iskazu: ublaživači ilokucijske snage i adhorativi (hrWaC i srWaC).

7.5. Interpretacija rezultata analize

U ovome poglavlju slijedi interpretacija rezultata analize, koja je organizirana prema polaznim hipotezama istraživanja.

[Imperativnost – H1]:

Direktivni imperativi prototipno su sredstvo izražavanja imperativnosti.

Rezultati analize primjera glagola u imperativnoj formi iz mrežnih korpusa hrWaC (u jedninskoj i množinskoj formi) i srWaC (u množinskoj formi) potvrđuju našu prvu hipotezu budući da su se direktivni imperativi pokazali najfrekventnijom vrstom imperativa (s preko 50 % ukupnoga broja važećih primjera u svim analiziranim uzorcima) (usp. Tablica 31). Drugim riječima, prototipna funkcija imperativnih iskaza poticanje je sugovornika na djelovanje ili prestanak djelovanja. To znači da je većina imperativnih iskaza u analiziranim uzorcima u funkciji direktivnih govornih činova.

[Imperativnost – H2]:

Imperativi želje i dopuštanja te imperativi upute manje su frekventni u upotrebi od direktivnih imperativa.

Rezultati provedenoga istraživanja u skladu su s ovom hipotezom (usp. Tablica 31). Drugi po zastupljenosti (iza direktivnih imperativa) u sva su tri uzorka imperativi upute, koji u uzorku jedninskih formi iz hrWaC-a čine 17 % primjera, dok u uzorcima množinskih formi iz hrWaC-a i srWaC-a čine nešto veći udio (hrWaC: 29 %; srWaC: 26 %). Imperativi želje potvrđeni su u svega po jednome primjeru u uzorcima iz hrWaC-a, dok u uzorku iz srWaC-a potpuno izostaju. Imperativi dopuštanja zastupljeni su u maloj mjeri u svim uzorcima (hrWaC: 2 % / 5 %; srWaC: 3 %). Veća zastupljenost imperativa uputa u odnosu na imperative želje i dopuštanja očekivana je s obzirom na vrstu jezične građe iz korpusa hrWaC i srWaC (opis korpusa usp. u Poglavlju 4.2.2.5). Naime, na mrežnim stranicama poput novinskih portala, foruma,

službenih mrežnih stranica raznih institucija i sl. zastupljeni su tekstovi koji uključuju razne vrste uputa (npr. upute za korisnike proizvoda i usluga, recepti i sl.). Pritom je znatno veći udio imperativa uputa potvrđen u uzorcima s imperativima u množinskoj formi (koja podrazumijeva persiranje čitatelju, odnosno kolektivno obraćanje čitateljima u množini). Slabu zastupljenost imperativa želje i dopuštanja u analiziranim uzorcima također valja tumačiti s obzirom na vrstu jezične građe koju okupljaju korpusi hrWaC i srWaC. Većina tekstova objavljenih na internetskim portalima upućena je neodređenim i/ili nepoznatim čitateljima, a izražavanje želje ili dopuštanja uobičajenije je u neposrednoj komunikaciji s poznatim sugovornikom.

Analiza je, nadalje, pokazala da su u analiziranim uzorcima treći po zastupljenosti imperativi laganih glagola koji u iskazu vrše retoričke funkcije poticanja ili uvjeravanja. Pritom je njihova zastupljenost osjetno veća u jedninskoj formi. U uzorku jedninskih formi iz hrWaC-a oni čine 18 % važećih primjera (posebno su frekventni oblici *daj* i *čuj*), dok u uzorcima množinskih formi iz hrWaC-a i srWaC-a čine 6 %, odnosno 5 % primjera. Isto vrijedi i za glagole u imperativu koji su sastavnice ustaljenih kolokacija. U uzorku jedninskih formi iz hrWaC-a oni čine 6 % važećih primjera (posebno su frekventni izrazi *daj bože* i *ne daj bože*), dok u uzorcima množinskih formi iz hrWaC-a i srWaC-a čine manje od 2 % primjera. Imperativi kojima se ne može odrediti ilokucijska snaga jer su sastavnice naslova, krilatica i citata u uzorcima iz hrWaC-a čine 4 % primjera, dok u uzorku iz srWaC-a čine 2 % primjera. Veća zastupljenost laganih imperativa u jedninskoj formi podudarna je s rezultatima istraživanja provedenoga u Cjelini 8, prema kojima su adhorativi poput *daj* i *hajde* frekventniji u neformalnoj komunikaciji s obraćanjem na *ti*. Manja zastupljenost imperativa u ustaljenim kolokacijama u množinskoj formi sugerira njihovu slabiju zastupljenost u hrvatskome i srpskome jeziku. To je pretpostavka kojoj bi valjalo posvetiti zasebno istraživanje.

[Imperativnost – H3]:

Ilokucijska snaga imperativnih iskaza može varirati od blage do jake, a za direktivne je imperative karakteristična jaka ilokucijska snaga (koja se u komunikaciji može modificirati u skladu s načelima uljudnosti).

Provedena analiza uzoraka potvrdila je zastupljenost direktivnih imperativa blage, umjerene i jake ilokucijske snage. Pritom je zastupljenost direktivnih imperativa jake ilokucijske snage znatno manja u odnosu na direktivne imperative umjerene ilokucijske snage, koji dominiraju u svim trima analiziranim uzorcima (hrWaC 78 % / 87 %; srWaC: 94 %) (usp. Tablica 32). Pritom je tek manji dio primjera direktivnih imperativa u iskazu popraćen leksičkim modifikatorom ilokucijske snage (u uzorku jedninskih formi iz hrWaC-a takvi primjeri čine ukupno 12 % primjera direktivnih imperativa, dok u uzorcima množinskih formi iz hrWaC-a i srWaC-a čine još manji udio: hrWac: 7 %; srWaC: 3 %) (usp. Tablica 34). Na temelju toga zaključujemo da

dominantno umjerena ilokucijska snaga direktivnih imperativa u analiziranim uzorcima prvenstveno proizlazi iz značenja samih glagola te konteksta u kojemu se pojavljuju.

Iako rezultati provedene analize ne potvrđuju izravno prvi dio hipoteze o tipičnosti jake ilokucijske snage glagola u imperativu, oni potvrđuju drugi dio hipoteze, prema kojoj se izvorno jaka ilokucijska snaga imperativa može modificirati u skladu s načelima uljudnosti. Naime, dobiveni su rezultati u skladu s tumačenjem da upotreba glagola u imperativnoj formi u mnogim situacijama ne predstavlja uljudan način izražavanja govornikovih želja/poticaja usmjerenih sugovorniku. Iz toga su razloga govornici skloni ublažavanju ilokucijske snage direktivnih imperativa raznim verbalnim i neverbalnim sredstvima, čijom se primjenom jaka ilokucijska snaga npr. naredbe, zahtjeva ili zabrane transformira u ilokucijsku snagu poticaja, savjeta, upozorenja ili molbe. Na taj način govornici štite sugovornikov obraz i ostvaruju govorni čin koji je u skladu s načelima kooperativnosti sa sugovornikom. Shodno Palašić i Zbašnik (2017: 192) ilokucijsku snagu imperativnih iskaza valja razmatrati isključivo u kontekstu njihove realizacije – uzimajući u obzir verbalne i neverbalne čimbenike (semantika glagola, verbalni i neverbalni modifikatori ilokucijske snage, širi kontekst iskaza, odnos među sugovornicima i dr.). Kada je riječ pisanome diskursu, držimo da jedan od ključnih čimbenika pri (de)kodiranju ilokucijske snage direktivnih iskaza predstavlja funkcionalni stil kojemu tekst pripada, njegova vrsta, tema i svrha. Tekstovi u mrežnim korpusima hrWaC i srWaC, koji za sada ne posjeduju oznake funkcionalnih stilova, „najvećim dijelom pripadaju trima stilovima hrvatskoga standardnoga jezika: publicističkomu stilu (tekstovi s različitih novinskih portala), razgovornomu stilu (tekstovi s različitih foruma i blogova, što uključuje mnogo razgovornih oblika i nekonvencionalnih načina zapisa koji su problematični u označavanju, a samim time i u pretrazi korpusa) te administrativnomu stilu (tekstovi zakona, propisa, službenih stranica različitih tijela i udruga)” (Blagus Bartolec i Matas Ivanković 2019: 34). Obilježja tekstova pisanih publicističkim stilom uvelike variraju s obzirom na njihovu ciljnu čitateljsku publiku. Ipak, u većini slučajeva publicistički stil podrazumijeva dosljednu primjenu načela negativne uljudnosti, što uključuje izbjegavanje govornih činova jake ilokucijske snage (usp. Karlić i Klarić 2015).

Provedena korpusna analiza pokazala je da se dio direktivnih imperativa pojavljuje u sklopu reklama i promotivnih tekstova (hrWaC: 8 % / 20 %; srWaC: 10 %). U takvome je kontekstu njihova ilokucijska svrha poticanje recipijenta na kupnju/konzumaciju nekoga proizvoda ili usluge, stoga im je ilokucijska snaga u pravilu umjerenoga intenziteta (recipijenta se potiče na djelovanje bez inzistiranja ili moljenja). Glavna obilježja administrativnoga stila formalno je obraćanje, objektivnost, neobilježenost, neosobnost te neutralnost izraza, stoga u administrativnim tekstovima nije uobičajena upotreba govornih činova jake

ilokucijske snage, dok su govorni činovi blage ilokucijske snage obilježje tek nekih njihovih vrsta (npr. molbe). S druge strane, glavna obilježja razgovornoga stila neformalno je obraćanje, neposrednost, subjektivnost, familijarnost i ekspresivnost, stoga su govorni činovi jake ilokucijske snage u njemu zastupljeniji u odnosu na druge funkcionalne stilove. Istraživanje provedeno u Cjelini 8 pokazalo je da se govorni činovi jake ilokucijske snage češće ostvaruju u neposrednoj komunikaciji među sugovornicima u familijarnome odnosu. To je u skladu s rezultatima analize uzoraka iz hrWaC-a i srWaC-a, prema kojima su direktivni imperativi jake ilokucijske snage frekventniji u jedninskoj formi (obraćanje na *ti*, koje upućuje na familijaran odnos sa čitateljem/sugovornikom). U mrežnim korpusima hrWaC i srWaC tekstovi upućeni poznatim i bliskim recipijentima zastupljeni su u manjoj mjeri od tekstova upućenih neodređenim i nepoznatim recipijentima, što objašnjava malen udio primjera direktivnih imperativa jake ilokucijske snage u analiziranim uzorcima. Iz provedene analize proizlazi zaključak da su u korpusima hrWaC i srWaC najfrekventniji direktivni imperativi umjerene ilokucijske snage. Budući da hrWaC i srWaC ne posjeduju oznake funkcionalnih stilova, za sada nije moguće provođenje analize zastupljenosti direktivnih imperativa blage, umjerene i jake ilokucijske snage s obzirom na funkcionalni stil. Takvom analizom postigao bi se cjelovitiji uvid u upotrebu direktivnih imperativa s obzirom na njihovu ilokucijsku snagu u hrvatskome i srpskome jeziku.

[Imperativnost – H4]:

Ilokucijska snaga iskaza može se modificirati (pojačati ili ublažiti) leksičkim modifikatorima.

Korpusna analiza potvrdila je upotrebu leksičkih modifikatora u pratnji direktivnih imperativa (hrWac: 12 % / 7 %; srWaC: 3 %) (usp. Tablica 34). Međutim, njihova je zastupljenost u analiziranim uzorcima premala da bismo na temelju dobivenih podataka mogli donijeti zaključke o njihovu odnosu s ilokucijskom snagom iskaza u sklopu kojega se pojavljuju. Ipak, uočili smo tendenciju da se ublaživač ilokucijske snage u pravilu ne pojavljuje u iskazima jake ilokucijske snage, dok se adhorativi ne pojavljuju u iskazima blage ilokucijske snage (što je u skladu s rezultatima istraživanja predstavljenoga u Cjelini 8). Budući da su primjeri jake i slabe ilokucijske snage znatno manje zastupljeni u analiziranim uzorcima u odnosu na primjere umjerene ilokucijske snage, provjera ove hipoteze zahtijeva zasebno istraživanje na većemu uzorku imperativnih iskaza koji sadržavaju leksičke modifikatore ilokucijske snage.

[Imperativnost – H5]:

Niječni imperativi manje su frekventni u upotrebi od jesnih, a ilokucijska snaga perifrastičnih niječnih oblika blaža je od ilokucijske snage jednostavnih niječnih oblika.

Rezultati analize potvrdili su da su niječni imperativi manje frekventni u upotrebi od jesnih – jesni se oblici pojavljuju u 89 % ili više važećih primjera po analiziranome uzorku (usp. Tablica 30). Prema drugomu dijelu ove hipoteze ilokucijska snaga perifrastičnih niječnih glagola blaža je od ilokucijske snage jednostavnih niječnih glagola. I u ovome je slučaju zbog maloga broja primjera niječnih imperativa (kako jednostavnih tako i perifrastičnih) nemoguće na temelju analiziranih uzoraka odrediti njihov odnos s ilokucijskom snagom imperativnih iskaza. Ipak, zanimljivo je spomenuti da ni u jednome uzorku nije potvrđena upotreba perifrastičnoga niječnoga imperativa u iskazu blage ilokucijske snage, dok upotreba jednostavnoga niječnoga imperativa jest. Utvrđivanje ovoga odnosa zahtijeva zasebnu analizu koja je fokusirana na distribuciju i pragmatička obilježja dviju vrsta niječnih imperativa.

[Imperativnost – H6]:

Ne postoje veće razlike među upotrebim i funkcionalnim obilježjima imperativa na hrvatskome i srpskome govornome području.

Jedino veće utvrđeno odstupanje odnosi se na zastupljenost direktivnih imperativa koji se pojavljuju u sklopu reklama i promotivnih tekstova. Držimo da navedena razlika više govori o vrsti tekstova zastupljenih u korpusima hrWaC i srWaC nego o funkcionalnim specifičnostima glagola u imperativu na hrvatskome i srpskome govornome području.

*

U Tablici 35 slijedi prikaz hipoteza te sažetak rezultata provedenoga istraživanja:

IMPERATIVNOST			
Br.	Hipoteza	Rezultat	Analiza je pokazala da:
H1	Direktivni imperativi prototipno su sredstvo izražavanja imperativnosti.	Potvrđeno	Direktivni imperativi najfrekventnija su vrsta imperativa u analiziranim korpusima (>50 % primjera).
H2	Imperativi želje i dopuštanja te imperativi upute manje su frekventni u upotrebi od direktivnih imperativa.	Potvrđeno	Po zastupljenosti iza direktivnih imperativa slijede imperativi upute (≥ 17 % primjera), imperativi dopuštanja (≥ 2 % primjera) te imperativi želje (<1 % primjera).
H3	Ilokucijska snaga imperativnih iskaza može varirati od blage do jake, a za direktivne je imperative karakteristična jaka ilokucijska snaga (koja se u komunikaciji može modificirati u skladu s načelima uljudnosti).	Nije potvrđeno	Zastupljenost direktivnih imperativa jake ilokucijske snage znatno je manja (≤ 15 % primjera) u odnosu na direktivne imperative umjerene ilokucijske snage (≥ 78 % primjera).
H4	Ilokucijska snaga iskaza može se modificirati (pojačati ili ublažiti) leksičkim modifikatorima.	Djelomično potvrđeno	Potvrđena je upotreba leksičkih modifikatora u pratnji direktivnih imperativa, međutim njihova je zastupljenost u analiziranim uzorcima premala da bi se na temelju dobivenih podataka mogli donijeti zaključci o njihovu odnosu s ilokucijskom snagom iskaza.
H5	Niječni imperativi manje su frekventni u upotrebi od jesnih, a ilokucijska snaga perifrastičnih niječnih oblika blaža je od ilokucijske snage jednostavnih niječnih oblika.	Djelomično potvrđeno	Niječni imperativi manje su frekventni u upotrebi od jesnih (≤ 12 % primjera). Zbog maloga broja primjera niječnih imperativa (kako jednostavnih tako i perifrastičnih) nije moguće na temelju analiziranih uzoraka odrediti njihov odnos s ilokucijskom snagom imperativnih iskaza.
H6	Ne postoje veće razlike među upotrebim i funkcionalnim obilježjima imperativa na hrvatskome i srpskome govornome području.	Potvrđeno	Usporedna analiza podataka iz hrWaC-a i srWaC-a nije pokazala nikakva značajna odstupanja među upotrebim obilježjima i pragmatičkim funkcijama glagola u imperativu.

Tablica 35. Sažeti prikaz hipoteza i rezultata istraživanja.

7.6. Zaključci

Iz rezultata korpusne analize pragmatičkih funkcija, obilježja i upotrebe glagola u imperativu, provedene na uzorcima iz mrežnih korpusa hrWaC i srWaC, proizašli su sljedeći zaključci:

(1) Najfrekventnijom vrstom imperativa u analiziranim uzorcima pokazali su se direktivni imperativi (u preko 50 % primjera u svim uzorcima), iz čega proizlazi zaključak da je prototipna funkcija imperativnih iskaza u korpusima hrWaC i srWaC poticanje sugovornika na djelovanje ili trpljenje nekoga stanja, odnosno na prestanak djelovanja ili trpljenja nekoga stanja.

(2) Imperativi upute drugi su po zastupljenosti u analiziranim uzorcima primjera (s najmanje 17 % primjera po uzorku), dok se imperativi želje i dopuštanja pojavljuju tek sporadično (imperativi želje pojavljuju se u manje od 1 % primjera, a imperativi dopuštanja u najviše 5 % primjera). Navedeni rezultati u skladu su s obilježjima funkcionalnih stilova kojima pripadaju tekstovi iz mrežnih korpusa hrWaC i srWaC.

(3) Imperativi u funkciji retoričkoga sredstva poticanja ili uvjeravanja, kao i imperativi koji su sastavnice ustaljenih kolokacija, češće se pojavljuju u jedninskoj formi.

(4) U analiziranim su uzorcima najfrekventniji direktivni imperativi umjerene ilokucijske snage (s najmanje 78 % primjera po uzorku), što je u skladu s obilježjima funkcionalnih stilova kojima pripada jezična građa iz mrežnih korpusa hrWaC i srWaC. Direktivni imperativi jake i slabe ilokucijske snage frekventniji su u jedninskoj nego u množinskoj formi.

(5) Modifikatori ilokucijske snage zastupljeni su u 12 % ili manje primjera u analiziranim uzorcima. Ako se pođe od pretpostavke da je za glagole u imperativu tipična jaka ilokucijska snaga, iz navedenih rezultata proizlazi zaključak da umjerena ilokucijska snaga direktivnih imperativa u analiziranim uzorcima prvenstveno proizlazi iz značenja samih glagola te konteksta u kojemu se pojavljuju.

(6) Jesni imperativi znatno su frekventniji od niječnih (pojavljuju u 89 % ili više primjera u analiziranim uzorcima).

(7) Ne postoje značajne razlike među upotrebnim i funkcionalnim obilježjima imperativa u uzorcima glagola u imperativu na hrvatskome i srpskome jeziku.

Zbog slabe zastupljenosti primjera direktivnih imperativa popraćenih modifikatorom ilokucijske snage nije bilo moguće utvrditi na koji način modifikatori utječu na ilokucijsku snagu imperativnih iskaza. Iz istoga razloga nije bilo moguće utvrditi ni postoji li razlika u ilokucijskoj snazi jednostavnih i perifrastičnih niječnih direktivnih imperativa. Za utvrđivanje ovih odnosa potrebno je provesti istraživanje na uzorcima koji uključuju veći broj primjera niječnih direktivnih imperativa, odnosno veći broj direktivnih imperativa popraćenih modifikatorom ilokucijske snage.

Zbog velikoga udjela nevažećih primjera u uzorku imperativa u jedninskoj formi iz srWaC-a nije bilo moguće provesti cjelovitu kontrastivnu analizu uzoraka iz dvaju korpusa. Smatramo da bi bilo korisno analizirati pogrešne anotacije u srWaC-u, a navedena analiza mogla bi se upotrijebiti za razvoj boljega alata za označavanje morfosintaktičkih oznaka srpskoga jezika te za razvoj nove inačice srWaC-a s točnijim morfosintaktičkim oznakama.

Ovo istraživanje provedeno je nad korpusima koji ne posjeduju oznake funkcionalnih stilova. Držimo da bi se utvrđivanjem upotrebnih obilježja glagola u imperativu u pojedinim funkcionalnim stilovima upotpunili uvidi o imperativnosti u hrvatskome i srpskome jeziku. Analiza direktivnih govornih činova koja slijedi u Cjelini 8 među ostalim se bavi funkcijama, obilježjima i upotrebom glagola u imperativu u razgovornome stilu hrvatskoga jezika.